Nijmegen

NIJMEGEN2033

Startnotitie Nijmegen Europese Culturele Hoofdstad 2033

Juni 2025

Inhoudsopgave

NIJMEGEN2033 **1**
Startnotitie Nijmegen Europese Culturele Hoofdstad 2033 **1**
Inhoudsopgave **2**
Inleiding **3**
Doel van startnotitie 4
1. Wat is een Culturele Hoofdstad **5**
Waarom kandidatuur? 5
2. Kansen en voorwaarden **7**
Kansen: Wat levert de titel Culturele Hoofdstad op? 7
Kansen voor Nijmegen 8
Voorwaarden: Kritische succesfactoren 9
3. De route naar kandidaatstelling **11**
Proces en planning 13

Inleiding

Nijmegen wil in 2033 Culturele Hoofdstad van Europa worden. Op initiatief van culturele en maatschappelijke organisaties uit de stad en met brede steun vanuit onder andere de provincie Gelderland en de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, start de gemeente Nijmegen met de voorbereiding op een officiële kandidatuur. Het proces kent een aantal stappen voor de raad. Na een periode van voorbereiding is het in 2026 aan de raad om een besluit te nemen over de inschrijving als kandidaat. Dat gebeurt op basis van informatie (komend jaar op te halen) over de kansen, mogelijkheden en wijze van uitvoering. Deze startnotitie is gemaakt om het traject naar kandidatuur nader toe te lichten.

De ambitie is niet nieuw. Al jaren leeft het idee in de stad. Dankzij het huidige coalitieakkoord is nu het moment aangebroken om serieuze stappen te zetten. De afgelopen jaren heeft de gemeente gesprekken gevoerd met tientallen partners en organisaties. De uitkomst is helder: er is veel enthousiasme en bereidheid om samen te werken aan een sterke kandidatuur.

Cultuur als motor voor maatschappelijke ontwikkeling
We kunnen met de titel laten zien hoe krachtig cultuur kan zijn. Niet alleen als bron van creativiteit en verbeelding, maar ook als aanjager van maatschappelijke en stedelijke ontwikkeling. De stad staat voor grote uitdagingen: groei en grote druk op de beschikbare ruimte en voorzieningen zorgen ervoor dat de kwaliteit van onze leefomgeving onder druk komt te staan. Cultuur kan helpen om de oplossingen voor deze uitdagingen te versnellen door verbinding te maken en bewoners te betrekken.

Samenwerking als fundament
Samenwerking is noodzakelijk. Daarom willen we de kandidatuur inzetten om nauw samen te werken met lokale en regionale partners uit zorg, onderwijs, economie en cultuur én met alle inwoners. Ook is de samenwerking met gemeenten binnen de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen en met de provincie Gelderland van groot belang. We laten Europa zien hoe we met de inzet van cultuur de samenwerking in én met de stad versnellen en verbeteren. Zo geven we een positieve boost aan de leefomgeving van onze inwoners. Want als er één stad in Nederland is die dat geloofwaardig en krachtig kan laten zien, is het Nijmegen wel.

Samen bouwen aan een programma
In de startnotitie geven we aan hoe we de route naar de kandidatuur willen vormgeven. De eerste officiële stap is de vooraanmelding in het najaar van 2026. De uiteindelijke inzending volgt in 2027 met een ‘bidbook’. Het is aan de raad om besluiten te nemen over de inschrijving als kandidaat in 2026 en de officiële inschrijving met een bidbook in 2027. Om onze inschrijving als geïnteresseerde stad in 2026 goed te kunnen onderbouwen gaan we de komende tijd in gesprek met inwoners, instellingen en partners om samen ideeën te verzamelen. Wat willen we laten zien? Welke verhalen maken ons bijzonder? Die ideeën vormen de basis voor het programma dat uiteindelijk wordt opgenomen in het ‘bidbook’. Het ‘bidbook’ is het officiële document waarin Nijmegen haar visie, plannen en culturele programma presenteert aan de Europese jury.

Doel van startnotitie

De komende periode werken we aan een voorstel voor de kandidaatstelling van Nijmegen Europese Culturele Hoofdstad 2033, hierna aangeduid met Nijmegen2033. De eerste fase is het inrichten van een traject om de kandidaatstelling vorm te geven. Het resultaat van dat traject is een bidbook. Het bidbook is het officiële document waarin Nijmegen haar visie, plannen en culturele programma presenteert aan de Europese jury.

Doel van deze startnotitie is het gesprek te voeren over het traject om te komen tot een bidbook. We willen weten welke aandachtspunten de raad mee wil geven. Bijvoorbeeld op de volgende punten:

- De wijze van betrokkenheid vanuit de stad en regio.
- De wijze van betrokkenheid vanuit de raad.
- De kansen voor Nijmegen en de regio.
- De risico's en hoe we die kunnen oppakken of ondervangen.

Om het gesprek met de raad te faciliteren bespreken we in deze startnotitie de volgende onderwerpen:

- *Wat is Culturele Hoofdstad van Europa*
- *Kansen en voorwaarden*
- *Proces en planning*

1. Wat is een Culturele Hoofdstad

Sinds 1985 bestaat het fenomeen Culturele Hoofdstad van Europa; sinds 2004 zijn het elk jaar twee steden. Van tevoren is vastgesteld welke twee landen aan de beurt zijn om een stad voor te dragen. In 2033 is Nederland aan de beurt samen met Italië. De laatste Nederlandse Culturele Hoofdstad was Leeuwarden in 2018.

Culturele Hoofdstad van Europa is bedoeld om:
a) De diversiteit van culturen in Europa te beschermen en te bevorderen en hun gemeenschappelijke kenmerken voor het voetlicht te brengen en het gevoel van verbondenheid bij de burgers te versterken;
b) De bijdrage van cultuur aan de lange termijnontwikkeling van steden te stimuleren.

In 1985 was Athene de eerste Europese Culturele Hoofdstad. In de daaropvolgende jaren ging de titel naar steden die als culturele bolwerken gelden: Florence, Amsterdam, Berlijn en Parijs. De keuze van 1990 kwam als een verrassing: Glasgow was geen stad die bekend stond om beroemde musea, prestigieuze orkesten, schitterende kerken of grote operahuizen. Het was vooral een industriestad in verval. Wat bleek? De titel had een grote positieve invloed op de ontwikkeling van Glasgow. Glasgow liet zien dat het niet gaat om wat een stad al aan cultuur te bieden heeft, maar hoe met de titel Culturele Hoofdstad nieuwe culturele processen en dynamieken op gang komen die de stedelijke ontwikkeling positief beïnvloeden. Een trend werd daarmee in gang gezet.

In de jaren daarna is de titel van Culturele Hoofdstad van Europa verder ontwikkeld:
• Het begrip cultuur is verbreed van alleen Cultuur met een grote C naar meer **populaire cultuurvormen én de manier waarop mensen met elkaar samenleven.**
• Actieve deelname van de bevolking is steeds belangrijker geworden. De bewoners van een culturele hoofdstad zijn niet uitsluitend consumenten, het zijn vooral ook producenten van cultuur. Daarmee is de culturele hoofdstad een belangrijke **stimulans voor een actief burgerschap** geworden.
• Hoewel het altijd een stad is die de titel van culturele hoofdstad draagt, komt het steeds vaker voor dat **een hele regio wordt betrokken**. Dat was onder meer het geval in Luxemburg 2007 (euregionaal in vier landen), in Essen 2010 (hele Ruhrgebied) en in Marseille 2013 (Marseille-Provence). Leeuwarden 2018 heeft nadrukkelijk de regio betrokken.

Waarom kandidatuur?

In de filosofie van de Europese Commissie is Culturele Hoofdstad een middel om stedelijke en maatschappelijke vraagstukken aan te pakken, bijvoorbeeld klimaatverandering, gezondheid en zorg, diversiteit en integratie en de gevolgen van groei van inwoners op een stad. Cultuur levert een waardevolle bijdrage aan de aanpak van die uitdagingen doordat het mensen bij elkaar brengt, de verbeeldingskracht stimuleert en zo samenwerkingen tot stand brengt die tot oplossingen kunnen leiden.

Voorgaande Culturele Hoofdsteden als Essen (2010), Aarhus (2017) en Leeuwarden (2018) hebben laten zien dat een Culturele Hoofdstad méér is dan een cultureel programma. Ze hebben laten zien dat met de juiste (en ambitieuze) aanpak cultuur écht de motor achter

stedelijke ontwikkeling kan zijn. Naast positieve economische effecten zoals meer investeringen, meer werkgelegenheid en hogere toeristisch recreatieve uitgaven, zagen ze ook een groter onderlinge verbondenheid en begrip tussen inwoners. Er was meer aandacht voor elkaars welzijn en welbevinden. Culturele Hoofdstad is een instrument bij uitstek om bepaalde sociaal maatschappelijke vragen of opgaven in een stad aan te vliegen. Daarnaast vormt Culturele Hoofdstad een vliegwiel om verschillende ontwikkelingen op gang te brengen die anders niet tot stand waren gekomen. Bijvoorbeeld infrastructurele en ruimtelijke ontwikkelingen en nieuwe en duurzame samenwerkingen tussen organisaties onderling en met inwoners. Want de route naar Culturele Hoofdstad leg je als gemeente niet alleen af. Het draait om het mobiliseren van inwoners en partners. Als we naar voorgaande Culturele Hoofdsteden kijken, kunnen we concluderen dat de hele stad en regio profiteert van de titel. En dan gaat het niet alleen om de inwoners die al profijt hebben van een culturele omgeving. Want de focus in de programmering ligt juist op doelgroepen en plekken die niet vanzelf in beeld zijn als het over cultuur gaat. Daarnaast gaat het om een brede invulling van de term cultuur, een invulling die laagdrempelig en uitnodigend voor velen is. Cultuur is geen luxe, maar een noodzaak.

Waarom Nijmegen als Culturele Hoofdstad van Europa?

De kandidaatstelling biedt een uitgelezen kans om de culturele rijkdom van Nijmegen en Oost Nederland te laten zien. Toch ligt het zwaartepunt van een Culturele Hoofdstad niet bij wat je aan cultuur al in huis hebt, maar wat je met cultuur wil bereiken. In Nijmegen zien we onze stad en regio ontwikkelen. Dat is niet nieuw, we groeien en veranderen al 2000 jaar en dat houden we niet tegen. Wel zien we dat er steeds meer druk op de beschikbare ruimte, voorzieningen en ondersteuning van inwoners komt. Het gaat knellen en dat heeft gevolgen voor de leefbaarheid van onze inwoners. Op bepaalde plekken in de stad hebben mensen daar al meer last van dan op andere plekken.

Met de aanpak die bij Culturele Hoofdstad hoort kunnen we niet zomaar de beschikbaarheid van ruimte of voorzieningen vergroten. Wat we wel kunnen is cultuur inzetten om bij te dragen aan de oplossing voor vraagstukken die ontstaan vanwege een beperkte beschikbaarheid van ruimte en voorzieningen. Met cultuur kan je bouwen aan een waardevolle en inclusieve maatschappij waar ruimte ontstaat voor vernieuwende ideeën om maatschappelijke vraagstukken op te pakken.
Te denken valt aan nieuwe vormen van gedeeld ruimtegebruik (woon- en werkvormen), inzet van cultuur als aanjager voor sociale cohesie (in wijken), als aanvullende preventieve maatregel (cultuur op recept, bevorderen van gezondheid), als placemaking (culturele infrastructuur op nieuw te ontwikkelen plekken of op plekken die extra aandacht kunnen gebruiken). Doel is dat Nijmegen en de regio ook in de toekomst prettige plekken zijn om te wonen, te werken en te bezoeken.

De verkenningen geven aanleiding om voor dit traject nauw samen te werken met partners uit zorg, onderwijs, economie en cultuur, onze inwoners uit stad en regio, de provincie Gelderland en de gemeenten uit de Groene Metropoolregio. Samen bouwen we aan een brede, inclusieve beweging waarin iedereen mee kan doen. De mate waarin we nauw willen samenwerken kan een voorbeeld zijn voor andere steden en regio’s in Europa. We laten ons zien aan Europa, hoe we met de inzet van cultuur de samenwerking in en met de

stad versnellen en verbeteren en zo de leefbaarheid vergroten. Want als er één stad in Nederland is die dat geloofwaardig kan laten zien, is het Nijmegen wel.

Al met al voldoende aanleiding om de kandidaatstelling voor Europese Culturele Hoofdstad in 2033 serieus op te pakken. De eerste stap is met de stad en regio verder in gesprek gaan over ideeën voor Culturele Hoofdstad. Wat willen we samen laten zien en bereiken met Culturele Hoofdstad. Uit die ideeën moet uiteindelijk een programma komen. De voorinschrijving als kandidaat stad is in het najaar van 2026. De uiteindelijke inschrijving vindt plaats rond september 2027 met een bidbook.

2. Kansen en voorwaarden

Kansen: Wat levert de titel Culturele Hoofdstad op?

Culturele Hoofdstad van Europa worden is geen doel op zich. Culturele Hoofdstad is een middel om doelen te bereiken. Een vliegwiel om ontwikkelingen in de stad en regio op gang te brengen. De ervaring van andere culturele hoofdsteden laat zien, dat de titel leidt tot:

1. Versterking van sociaal netwerk
2. Versterking culturele potentie
3. Positieve economische effecten
4. Aanjagen van ontwikkelingen in stad en regio
5. Vergroting van het internationale profiel
6. Verbetering van het imago
7. Stimulering van (internationaal) toerisme

1. Versterking van sociaal netwerk

Aan de basis van een toekomstbestendige stad en regio ligt een sterk sociaal netwerk. Een krachtig sociaal netwerk zorgt er voor dat mensen voldoende aangehaakt zijn en dus mee kunnen doen in de maatschappij. Een krachtig sociaal netwerk zorgt er ook voor dat initiatieven ontplooid worden die de gewenste stedelijke ontwikkelingen ondersteunen. De urgentie van samenwerken en een sterk sociaal netwerk is duidelijk, maar hoe dat proces succesvol tot stand moet komen is nog een vraag. Cultuur kan daar een stimulerende rol in spelen.

2. Versterking culturele potentie

De kandidaatstelling kan de zowel de cultuur als de erfgoed sector geheel versterken. Onder het motto ‘old city, young vibe’ zet het ons erfgoed in de schijnwerpers, biedt lokale en regionale kunstenaars, culturele organisaties en creatieve ondernemers een podium om hun werk te tonen aan een breed, internationaal publiek, wat hun zichtbaarheid en netwerk aanzienlijk vergroot. De gesprekspartners uit de culturele sector geven aan dat in Nijmegen binnen de culturele sector goed en veel wordt samengewerkt. Dat biedt een goede basis voor Nijmegen2033. Het draagvlak voor Nijmegen20233 is breed. Zo is vanuit de culturele sector al jaren een lobby bezig voor Nijmegen2033. Binnen de culturele sector ziet men graag dat cultuur beter benut wordt om de betrokkenheid van bewoners en organisaties bij stedelijke vraagstukken te vergroten.

3. *Positieve economische effecten*

De economische effecten van Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018 waren groot. De totale bestedingen van Leeuwarden Culturele Hoofdstad (2018) waren geschat op 79 miljoen euro. Het werkelijke bedrag was uiteindelijk 115 miljoen euro. Er is daarmee ruim 30 miljoen euro aan extra inkomsten gehaald dan begroot. De extra economische impact op de Leeuwarden wordt geschat op 230-320 miljoen euro.

4. *Aanjagen van ontwikkelingen in stad en regio*

De titel levert een positieve bijdrage aan stedelijke ontwikkelingen op het gebied van economie, mobiliteit, duurzaamheid, wonen etc. Het nodigt uit tot investeringen in culturele infrastructuur op plekken waar inwoners minder in aanraking komen met cultuur. Tegelijkertijd biedt het kansen voor bestaande plekken. Bovendien stimuleert het de samenwerking in de stad en regio en tussen culturele en niet culturele partners. Deze verbindingen zijn duurzaam en reiken verder dan het culturele hoofdstadjaar.
De kandidaatstelling kan leiden tot het formuleren van een gezamenlijke regionale focus voor de komende jaren. Een gezamenlijke horizon brengt partijen in beweging en versterkt structurele netwerkvorming binnen de regio. Ook zal er een grotere internationale focus op stad en regio komen. Daar hebben het onderwijs, bedrijfsleven en de culturele sector baat bij.

5. *Vergroting van het internationale profiel*

De titel van Culturele Hoofdstad vergroot het internationale profiel van een stad. Er komen meer kansen om samen te werken met Europese steden en organisaties voor het (regionale) bedrijfsleven, onderwijsinstellingen, onderzoeksinstellingen, maatschappelijke actoren en culturele instellingen.

6. *Verbetering imago en zichtbaarheid*

Ook het imago-effect komt vaak terug als doel bij Culturele Hoofdsteden. Eigenlijk hebben alle voorgaande steden hier een positief resultaat op behaald. Leeuwarden heeft in 2018 op nationaal niveau en internationaal niveau een positiever imago effect bereikt, onder andere door een hogere woonaantrekkelijkheid en een duidelijk ondernemersprofiel op water en technologie. De verwachting is dat dat ook bij Nijmegen het geval zal zijn.

7. *Stimuleren van (internationaal) toerisme*

Het aantal externe bezoekers van het culturele hoofdstadjaar is 1 tot enkele miljoenen, afhankelijk van de grootte van de stad. In de steden waar de regio actief wordt betrokken liggen de bereikcijfers hoger. Leeuwarden had zichzelf voor 2018 een doel gesteld van 4 miljoen bezoekers. Na de eindevaluatie is het bezoekersaantal vastgesteld op 5,4 miljoen bezoekers, waarvan 0,8 miljoen van buiten Nederland kwamen.

Kansen voor Nijmegen

De (Nijmeegse) mensen die we tijdens onze verkenning gesproken hebben zijn allemaal trots op de stad, maar hebben ook zorg over hoe het nu gaat in Nijmegen en hoe de toekomst er uit gaat zien. Trots is men op de cultuur en creativiteit in de stad en hoe men dat weet te verbinden aan het sociale karakter van de stad. Ook is er trots op het organiserend vermogen in de stad (bijvoorbeeld festival en evenementen). De zorgen zitten op verschillende domeinen (maatschappelijk, economisch, ruimte). In de

gesprekken kwam bijvoorbeeld de vraag naar voren of we als stad aantrekkelijk genoeg zijn om een gezonde arbeidsmarkt te faciliteren? Is er voldoende en geschikte huisvesting, zijn er voldoende voorzieningen op de juiste plekken. Daarbij werd ook de vraag gesteld hoe Nijmegen een aantrekkelijke stad kan zijn voor álle inwoners. Telt iedereen evenveel mee bij de afwegingen die worden gemaakt. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen zich voldoende uitgenodigd voelt om mee te doen en hoe houden we de brede welvaart op peil.

In de gesprekken kwam naar voren dat cultuur niet het antwoord op al die vragen is, maar wel een bijdrage kan leveren aan de oplossing. Cultuur inzetten als aanjager van stedelijke ontwikkeling is geen nieuwe gemeentelijke koers. In onze Cultuurvisie Groei. uit 2020 laten we al een ambitieuze langetermijnstrategie zien. Zo beschrijven we in onze Cultuurvisie Groei.: ‘Centraal in het nieuwe beleid staat de betekenis van cultuur voor de ontwikkeling van Nijmegen: cultuur is van belang voor de vitaliteit van de leefgemeenschap in onze stad en regio. We plaatsen cultuur in het perspectief van deze betekenis, waarbij cultuurbeleid wordt gelinkt aan de ruimtelijke, economische en sociale domein en de opgaven die de stad daarin heeft.’.

Betekenis van cultuur voor de stad vergroten

Er zijn verschillende goede voorbeelden die laten zien wat kunst en cultuur kan betekenen voor de stad. Cultuurhuis De Lindenberg levert op heel veel plekken in de stad met culturele activiteiten een bijdrage aan het welzijn van inwoners en de versterking van de sociale cohesie (bijvoorbeeld Lindenberg Aldenhof). Er zijn verschillende wijkactiviteiten en initiatieven waarbij via cultuur onderling contact tussen inwoners wordt verstevigd. De verschillende bibliotheken verspreid over de stad hebben naast een plek voor literatuur ook een nadrukkelijke sociale en educatieve functie voor inwoners jong en oud. Het Huis van de Nijmeegse geschiedenis laat niet alleen de grote geschiedenis zien, maar draagt door ook kleinere en meer verborgen verhalen te laten zien bij aan ‘Nimweegs trots’ en zorgt voor een gevoel van verbondenheid met de stad. De Broederij in Lindenholt draagt met allerlei culturele activiteiten bij aan ‘empowerment’ van inwoners. De Vierdaagsemarsen-feesten laten niet alleen zien hoe gastvrij en open Nijmegen is, maar ook dat we hier een groot organiserend vermogen hebben. Culturele initiatieven op de Honig en NYMA hebben een grote bijdrage geleverd aan placemaking van dat gebied. En de tekst “Refugees Welcome” vat samen hoe Nijmegen zich in een oogwenk kan en wil organiseren om vluchtelingen op een humane manier op te vangen. Het zijn slechts een paar voorbeelden die laten zien hoe cultuur in deze stad van waarde is door samen te brengen, te verbinden, te organiseren en te activeren. Naast activiteiten die door organisaties en instellingen worden georganiseerd, zit er veel kracht in wat er op inwonersniveau gebeurt.

Voorwaarden: Kritische succesfactoren

Naast kansen zijn er ook voorwaarden waar een kandidaat-stad rekening mee moet houden. Hoewel elke stad de titel op eigen wijze kan vormgeven, geldt een stevig pakket aan voorwaarden waar een programma aan moet voldoen. Dat vraagt een grote investering in de voorbereiding van een kandidaat-stad. De plannen die in de vorm van een bidbook worden aangeleverd worden door een internationale jury getoetst aan de volgende criteria:

1. Er is sprake van een duidelijk aantoonbare **Europese dimensie** van concept en programma, daarbij wordt vooral gekeken naar de toegevoegde waarde (voorbeeldelement) voor heel Europa;
2. Een Culturele Hoofdstad moet werkelijk iets nieuws en bijzonders brengen door een **eenmalig programma van bijzondere culturele evenementen.** Het programma heeft een Europese dimensie, is flexibel, kent logisch samenhangende onderdelen, is gericht op alle inwoners/Europeanen en niet alleen op de culturele bovenlaag en heeft een blijvend en duurzaam effect. Het programma sluit aan op het DNA van de stad en speelt in op ambities en belangrijke beleidsvoornemens;
3. De **urgentie van de maatschappelijke opgave,** waarbij de titel Culturele Hoofdstad van Europa helpt, is evident en passend bij de ontwikkeling van de stad;
4. Er is een grote mate van **lokale betrokkenheid van brede lagen van de bevolking** (burgers, jeugd) met intensieve samenwerkingsverbanden tussen disciplines (overheid, bedrijfsleven, onderwijs, middenveld, cultuurdragers). Voelbaar in de haarvaten van de samenleving;
5. Keuze voor een **unieke thematiek (origineel concept)** vanuit een onderscheidende concurrentiepositie krachtig verbonden met de doelen van de Europese Unie;
6. De kandidatuur wordt gedragen door een **sterk leiderschap met voldoende artistieke autonomie, gevoed door een consistente politieke wil** op 'arm's length distance'; good governance.
7. Het **programma en de infrastructuur** die daaromheen ontstaat hebben een **duurzaam karakter:** een programma dat verder gaat dan alleen desbetreffend jaar is absoluut een pré;
8. **Infrastructuur van kandidaat**: is de kandidaat-stad aantoonbaar in staat grootschalig evenement te houden;
9. Er zijn **heldere meetbare doelen**; er is sprake van een strakke **planning, monitoring en continuïteit in financiering**; er wordt effectieve communicatie toegepast;
10. Ecologisch aspect in het programma en aandacht voor **sustainability goals** worden in toenemende mate als prioriteit ervaren.

Kosten

De begrote budgetten van Aarhus (Denemarken 2017) en Leeuwarden (2018) waren respectievelijk 62 miljoen euro en 74 miljoen euro. Het budget van Leeuwarden is gerekend vanaf het jaar van het bidbook tot 2 jaar na het culturele hoofdstadjaar (2013-2020). In de nog op te leveren contourenschets voor Nijmegen komt te staan met welke budgetten we in Nijmegen rekening moeten houden.

In de eerste jaren is er alleen sprake van voorbereidingskosten (2025-2028). In die jaren werken we aan de kandidaatstelling. Vanaf 2028 is bekend welke stad de titel mag dragen. Als Nijmegen door gaat zijn er uitvoeringsmiddelen nodig, tot en met 2033. Het culturele programma neemt het grootste deel van de begroting in beslag (45%-60%), marketing en promotie (20%) en operationele kosten (20%).

De dekking komt vanuit bijdragen van gemeente, provincie, Europese Unie, Rijk, sponsoring, fondsen, ticketinkomsten etc. In vergelijking, in Leeuwarden droeg de gemeente 6,8 miljoen euro bij, de provincie Friesland circa 20,1 miljoen euro, het rijk circa 7,5 miljoen euro en de Europese bijdrage was rond de 1,5 miljoen euro. Het grootste deel van de uitgaven wordt gedaan in het jaar van Culturele Hoofdstad en de paar jaren ervoor (2031-2033).

Wat inkomsten betreft zijn de lokale en regionale overheden meestal de grootste financier, naast de rijksoverheid en Europa. Er zijn tal van mogelijkheden om daarnaast ook bij Europese fondsen aan te vragen. Bij steden waar er werd samengewerkt met de omliggende regio, is er vaak ook een verdeling van kosten over regiogemeenten en provincie.

Voorbereidingskosten
Voor de fase waarin Nijmegen zich voorbereid op kandidatuur (2025-2028) zijn de gemeentelijke kosten begroot op €500.000,00 per jaar. Het gaat om personele kosten voor een projectorganisatie: waaronder een procesmanager, projectmedewerker en ondersteuner van totaal €250.000,00 per jaar en om de kosten voor het maken van een bidbook met stad en regio: Inhuur van een kwartiermaker, bijeenkomsten en participatietrajecten, inhuur van experts en onderzoeken, communicatie en marketing en kleine evenementen van totaal €250.000,00 per jaar.

Voor het lopende jaar 2025 kunnen de middelen voor de voorbereiding (5 maanden) binnen de cultuurbegroting worden opgevangen. Voor de jaren 2026-2028 zullen extra middelen nodig zijn van €500.000,00 per jaar, deze middelen komen in de respectievelijke stadsbegrotingen aan de orde. Toekenning gebeurt door besluitvorming door de raad.

3. De route naar kandidaatstelling

Elke stad die zich kandidaat wil stellen voor Culturele Hoofdstad doet dat aan de hand van een bidbook. In het bidbook omschrijven we wat de aanleiding en kansen zijn voor Nijmegen (waarom we mee willen doen), wat we als Nijmegen naar Europa brengen (hoe Europa van onze Nijmeegse aanpak en activiteiten kan leren en hoe we kennis willen uitwisselen), welke culturele initiatieven en activiteiten we gaan ontplooien (programma), met wie we dat gaan doen en hoe we dat organiseren (participatie, samenwerking, organisatie en financiering). Er is een aantal criteria waaraan een bidbook moet voldoen (eerder benoemd onder ‘Voorwaarden: Kritische succesfactoren”.

Organisatie

De eerste stap is het inrichten van een traject om te komen tot een bidbook. Er zal een (ambtelijke) projectgroep komen die samen met een externe (nog aan te stellen) kwartiermaker aan de slag gaat met de inhoud (programma), financieel kader(dekkingsplan) en hoe participatie en samenwerking in stad en regio te organiseren.

De inspanningen moeten leiden tot een eerste contourenschets voor het bidbook. Deze schets wordt met de raad besproken en biedt inzicht in programma, kosten en organisatie. Op basis daarvan is het aan de raad om een besluit te nemen of we ons officieel inschrijven als kandidaat in het najaar van 2026.

Voor het bidbooktraject gaan we een externe kwartiermaker aantrekken. Er zal een tweeledige opdracht worden geformuleerd: enerzijds de opdracht om de (contouren van) het bidbook (doelstellingen, programmalijnen) samen met de stad en regio vorm te geven en anderzijds de financiële analyse en dekkingsplan. De ambtelijke organisatie zal het proces begeleiden en faciliteren en de besluitvorming over een Nijmeegse kandidatuur voor Europese Culturele Hoofdstad 2033 voor bereiden.

Het is in deze voorbereidende fase voor de hand liggend dat de gemeente Nijmegen de opdracht voor het voorbereiden van een bidbook oppakt. Voor de inhoud van een bidbook geeft de gemeente een externe kwartiermaker de opdracht om de werkzaamheden uit te voeren. Inwoners en partners in de stad leveren een ('in kind') bijdrage aan de totstandkoming van het bidbook.

De wijze waarop een stad het proces om komen tot een bidbook organiseert is bepalend voor het resultaat. Vanuit Leeuwarden (Culturele Hoofdstad 2018) worden de volgende zaken meegegeven voor het proces:

- Begin met een brede blik en sluit niemand uit;
- Accepteer de politieke en organisatorische hobbels;
- Werk samen met instituties en organisaties, maar werk vooral ook samen met partijen en mensen daarbuiten;
- Het gaat niet om een showcase van je stad, maar hoe je Culturele Hoofdstad gebruikt om aan je urgente opgaven te werken;
- Investeer in cross-overs;
- Kies bewust voor partners en samenwerkingen;
- Geef vertrouwen en krijg vertrouwen;
- Pak je rol als gemeente, sta niet aan de zijlijn, doe mee. Maar blijf buiten culturele en creatieve discussies.

Het is van belang dat er een enthousiasmerende en aansprekende kwartiermaker wordt aangetrokken die een bestaand draagvlak en netwerk heeft in de stad en regio en dat snel kan uitbreiden. In Leeuwarden ontstond een informeel jong en divers netwerk rondom een kwartiermaker, die een stevige basis leverde voor de inhoud van het bidbook. Voor het proces en draagvlak is het van groot belang dat de kwartiermaker een visie heeft op hoe energie en ideeën worden losgemaakt in de stad en regio. De kwartiermaker kan activiteiten organiseren om de stad klaar te maken voor Culturele Hoofdstad. Naast de kwartiermaker zal in de komende fase de nodige expertise op het maken van een bidbook moeten worden aangetrokken, bijvoorbeeld in de vorm van een externe adviseur.

Als Nijmegen een succesvol bidbooktraject heeft afgelegd en wordt geselecteerd als Culturele Hoofdstad 2033 dan zal een nieuwe organisatiestructuur worden opgesteld. Vanwege governance, draagvlak en participatie zal de organisatie en een deel van de sturing buiten de gemeente plaats moeten vinden. Dat houdt in dat bijvoorbeeld een stichting de verdere uitvoering inclusief financiering overneemt van de gemeente. Ook vanwege mogelijkheden tot sponsoring en subsidies. Voor de sturing zal een stuurgroep gevormd worden met partijen die van invloed zijn in de stad en regio op verschillende domeinen en die zich betrokken voelen bij het traject Culturele Hoofdstad.

Proces en planning

2033 lijkt misschien ver weg, maar het is nodig om nu te starten. De voorwaarden voor een kandidatuur zijn fors en het kost tijd om dergelijke strategieën voor te bereiden en te implementeren. Daarnaast is een aanzienlijke betrokkenheid van inwoners en organisaties vereist, wat ook veel tijd vergt, en is er aanlooptijd nodig voordat de nieuwe culturele infrastructuur- (en andere) projecten klaar zijn in het Culturele Hoofdstadjaar.

Onderstaande planning geeft weer welke stappen er zijn als Nijmegen zich kandideert voor de titel Europese Culturele Hoofdstad 2033. Het ministerie van OCW doet eind 2026 een oproep aan Nederlandse steden om zich kandidaat te stellen voor Culturele Hoofdstad. Steden kunnen zich dan kenbaar maken. Het is dan nog niet nodig om een programma plus begroting in te dienen. De eerste versie van een bidbook moet in 2027 worden ingeleverd. Een jury, bestaande uit Europese deskundigen, selecteert uit de longlist van kandidaat-steden op basis van een bidbook een short list. Deze steden mogen door naar de tweede ronde en krijgen de tijd om hun plannen uit te werken. Na deze periode komt de jury tot een definitieve keuze. Uiterlijk vier jaar voor het jaar van de culturele hoofdstad neemt de Raad van de Europese Unie, op advies van de Europese Commissie, een officieel besluit over de Nederlandse stad die in 2033 de titel culturele hoofdstad van Europa mag voeren.

In onderstaande tabel is weergegeven in welke grote brokken het proces naar Culturele Hoofdstad kan worden opgedeeld en wanneer welk besluit moet worden genomen.

Wat als Nijmegen de titel niet behaalt

Het traject tot aan Culturele Hoofdstad 2033 vergt een lange adem van 8 jaar. In die jaren moet veel werk verzet worden door gemeente en partners in stad en regio om tot een doortimmerd bidbook te komen. Wat als Nijmegen voortijdig het toneel moet verlaten en niet door gaat naar de shortlist?
Het rendement van de investeringen in tijd en geld zit niet alleen in de aanwijzing tot Culturele Hoofdstad. Steden die mee hebben gedaan aan het bidbooktraject (en niet geselecteerd zijn) geven aan dat de route die een stad aflegt met bewoners, organisaties en de regio richting een bidbook minstens zo waardevol is als de route die volgt na de selectie tot Culturele Hoofdstad. Met elkaar een gezamenlijke ambitie ontwikkelen en vervolgens aan de uitvoering daarvan werken, werkt verbindend voor de hele stad en regio. Dat komt omdat de voorbereiding tot kandidaatstelling al een aanjager is voor duurzame samenwerking. Hier wordt de basis al gelegd voor projecten en partnerschappen. Die basis is blijvend, ook als de kandidaatstelling niet doorgaat .

Met Culturele Hoofdstad gaan we cultuur nog meer in inzetten ten behoeve van de ontwikkeling van onze stad. Hoewel het niet om een hele nieuwe koers gaat, is het wel een veranderende koers voor de gemeente: We vergroten de impact van cultuur. Culturele Hoofdstad is een kans om door middel van cultuur de effectieve en waardevolle samenwerking in en met de stad verder aan te jagen.

Periode	Activiteit	Resultaat
2025 Q2	Startnotitie raad & Persbericht	Startnotitie en persbericht
2025 Q3	Voorbereiding inrichting projectorganisatie en opdracht aan externe kwartiermaker.	Projectorganisatie en externe kwartiermaker
2025 Q3	Vaststelling Stadsbegroting door raad.	Raadsbesluit over middelen voor 2026-2028.
2025 Q3-2026 Q1	Kwartiermaker haalt ideeën op en ontwikkelt contouren 'bidbook'.	Plan van aanpak Eerste ideeën
2026 Q1	Eerste beeld contouren bidbook (plannen, organisatie en kosten) worden ontwikkeld.	Brief aan de raad over richting en voortgang contourenschets
2026 Q3	Contourenschets met eerste ideeën en inzichten in organisatie, financiën en planning.	Contourenschets en toelichting op totstandkoming contourenschets en advies over kandidaatstelling
2026 Q3	Op basis van contourenschets aanmelden als geïnteresseerde kandidaat	Raadsbesluit over aanmelden Nijmegen als kandidaat
2026 Q3-2027 Q1	Uitwerken van contourenschets naar concrete en uitvoerbare plannen.	Bidbook in concept Brief aan de raad over totstandkoming concept
2027 Q3	Uitwerken naar definitieve versie bidbook.	Bidbook definitief
2027 Q3	Vaststelling bidbook	Raadsbesluit over Definitieve versie bidbook.
2027 Q3	Landelijke inschrijving bidbooktraject	Inschrijving en presentatie bidbook
2027 Q4	Preselectie door Europese jury	Selectie 2e ronde
2027 Q4- 2028 Q3	Uitwerken 2e versie bidbook	2e versie bidbook
2028 Q4	Selectie van een stad	Wel of geen aanwijzing
2029-2033	Uitwerking van bidbook naar realisatie	Procesplanning voor de jaren 2029-2033